

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

2. De Eucharistiæ sacramento, & erroribus in eo co[n]tingentibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

Hæc sunt, beatissime pater, quæ sanctitati tuæ, cuius correctioni atque iudicio hæc, & reliqua a me tam scripta, quam scribenda submitto, offerenda occurrunt. Vnde euidenter cernitur pars credens, beatissimam Virginem ab originali peccato mundatam in sinu Sanctorum doctorum, in præcorum quiescens nihilque sibi timens a sacrosancti synodo (quam quidem a Spiritu sancto, quo inspirati locuti sunt sancti Dei homines contrarie in fide sententiæ prodire nequeunt) quin potius sperat, si decernendum aliquid est, seipsam tanquam probabiliorem, & sanctorum ac doctorum dictis consonam approbandam exemplo Viennens. synodi sub Clemente quinto, quæ de baptismi effectu decreuit partem probabiliorem, dictis sanctorum & doctorum consonam. Pars verò reliqua credens, beatam Virginem a macula originalis peccati præseruatam, multitudine sequacium & fauoris amplitudine conspicua apparet. Superest igitur P. S. ut inter quindecim sanctos Augustinum, Ambrosium alioque quorum expressa sunt nomina) nec non innumeros Doctores antiquos ex una: & pauidum in causa hæc Scotum, Franciscum de Maironis, Petrum Aureoli (contra tamen patres sui ordinis) modernos, & promiscui vulgi clamores ex alia, mediè tamen arbitere a Christo datus, in hac sancta Lateran. synodi religionis Christianæ, vel ueritatem firmiter amplectandi tradere, vel a publicis locutionibus & scandalis cõsulere digneris: memor illius oraculi, non in multitudine, nec in comunione Dominus. Vale felix semper Augusta. Romæ anno salutis 1515.

Tractatus de conceptione beatæ mariæ virginis editi per Thomam de Vio Caietanum Cardinalem Sancti Xysti, finis.

T R A C T A T V S . S E C V N D V S . T H O M A E
de Vio Caietani Card. S. Xysti De Erroribus contingentibus in Eucharistia.
Sacramento in duodecim
capita diuisus.

S V M M A R I V M.

- 1 Quomodo Ioannis 6. Dominus non modo de fide formata in ipsum habenda, sed de ipsius spiritali manducatione in Eucharistiæ sacramento, locutus fuerit.
- 2 Quod Dominus, Ioannis sexto dicens, Caro non prodest quicquam, non exclusit ab eucharistiæ sacramento carnem suam, nec veram corporis sui spiritali manducationem.
- 3 Quod falsum sit Theologos opinari in Eucharistiæ sacramento corporaliter, & perceptibiliter sumi corpus Christi.
- 4 Quomodo non falso, sed vere existimant Theologi fide venire hominis iudicio & electione, & extendi usque ad sensibilia.
- 5 Quod sibi inuicem minime aduersantur hæc in Eucharistiæ sacramento uerum Christi corpus esse, & spiritaliter tantum manducari.
- 6 Quomodo non docuerunt Theologi non esse cogitandum de mysterio Eucharistiæ.
- 7 Quomodo catholice sint exponenda uerba ipsa forma Eucharistiæ.
- 8 Quomodo non falsum, sed uerum sit deleri peccata per hoc sacramentum Eucharistiæ.
- 9 Quomodo eucharistiæ sacramentum sit sacrificium, & in missa offerri sit institutum à Christo, uel Apostolis.
- 10 Quomodo non sit idolatria adorare sanctum eucharistiæ sacramentum.

F 11 Quod nullus unquam sanctorum doctorum uerbis suis foverit Christi corpus esse in eucharistiæ sacramento ut in signo.

12 Quod non dua, sed una tantum sit salutis uia his, qui fidem habent de eucharistiæ sacramento.

R I M V M caput est, quod Dominus Ioan. 6. non loquitur de Eucharistia, Tum quia loquitur de fide & fiducia hominum in Christo, Tum quia ibidem dicitur, Qui manducat carnem meam & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Constat autem multos sumere Eucharistiæ sacramentum, & non manere in Christo per fidem charitate formatam.

G Circa hoc aduerte erudite lector, aliquid dicere, & aliquid falsum. Verum quidem est, quod in cap. 6. Ioan. Dominus loquitur de fide formata charitate in ipsum habenda: vnde & prius loquitur de credenda diuinitate sua, & deinde de credenda morte sua pro uita mundi. Falsum autem dicitur, pro quanto excluditur a sermone illo fides sacramenti Eucharistiæ.

Ad cuius euidentiam memento, quod tria inueniuntur in Eucharistia: scilicet sacramentum, quod adoramus, & manducatio sacramentalis, quæ est communis bonis & malis, dicente Apostolo 1. ad Corinth. 11. Qui manducat & bibit indignè, ubi clare patet indignos manducare & bibere sacramentali manducatione & potu: hoc est, sumat hoc ita sacramentum, non ut panem, sumunt enim credendo illud esse sacramentum corporis Christi. Tertio interuenit manducatio spiritalis, quæ est propria bonis, quæ fit per fidem formatam charitate: quæ est refectio animæ secundum vitam spiritualem, secundum vitam, de qua dicitur, Viuo ego, iam nõ ego, uiuit uerò in me Christus. ad Gal. 2. His autem tribus inuentis circa sacramentum Eucharistiæ, ex eo quod in hoc capite Dominus non loquitur de uno eorum (scilicet de sacramentali manducatione) non uerè inferitur, quod excludantur reliqua duo, stat enim quod de reliquis duobus loquatur, de sacramento ipso, & de manducatione spiritali sacramenti. Et quidem quod loquatur, de manducatione spiritali, uerba ipsa sonant dicendo, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Manducare enim spiritaliter Eucharistiæ sacramentum, est per fidem formatam charitate in Christo manere, & conuerso Christum in ipso manere. Quod de sacramento quoque ipso loquatur, apparet, Tum quia in futuro loquitur, dicens, Panis, quem ego dabo, nondum siquidem instituerat sacramentum Eucharistiæ, quum hæc diceret in synagoga Capernæ, constat enim quod sacramentum Eucharistiæ institutum est Hierosolymis in nocte, qua tradebatur, tum quia distinguit manducare & bibere, dicens, Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis. Si nãque de hinc de solius mortis sue pro uita mundi loqueretur, sat fuisset explicare mortem suam pro uita mundi per separationem carnis a sanguine, quæ in cruce facta est: sed ubi non solum carnis & sanguinis separationem pro uita mundi, sed carnem precipit manducandam, & sanguinem bibendum, si uitam uellemus hinc in nobis ipsis infinuauit, quod sacramentum erat institutum corporis & sanguinis sui per modum cibi & potus: ita quod nisi spiritaliter manducauerimus & biberimus carnem, & sanguinem in cruce immolanda & in sacramento cõtinenda

non

non habemus vitam in nobis. Significatur siquidem per hoc, quod de necessitate salutis tenemur credere etiam Eucharistiæ sacramentum.

Accedit ad hæc quod Ioan. Euangelista (cuius studium fuit scribere altissima Christi mysteria, minus ab alijs euangelistis explicata) tractans coenam Domini, nihil de sacramento Eucharistiæ scripsit: quia sacramentalem usum alij euangelistæ expresse- rant, spiritualementem autem cum illius effectu, ipse hic descriperat dicens, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam eternam, &c. Nisi enim tanti sacramenti rationem Ioannes habuisset, non tanta fuisset eius diligentia ad distinguendum actus manducandi, & bibendi, ad declarandum utrumque; coire in unam in presenti (scilicet manere in Christo, & e converso) ad declarandum effectum perpetuum utriusque; vitam eternam, ad declarandam utriusque necessitatem, Nisi manducaueritis, &c. Hæc enim omnia collecta preferunt, quod de manducatione & potatione spirituali non solum mortis Christi, sed sacramenti mortis Christi sub specie cibi & potus, Euangelista scribebat.

Ex his omnibus collatis cum textu euangelico, videre facile potes, erudite lector, quod licet verum sit & quod de fide formata Christi filij Dei ac mortis eius pro vita mundi, & quod non de manducatione sacramentali est sermo in cap. 6. Ioan. non tamen verum est excludi à capite illo fidem formatam seu manducationem spiritualem sacramenti Eucharistiæ. Hæc de primo.

C A P. I I.

Quod Dominus, Ioannis 6. dicens, Caro non prodest quicquam, nullo modo excludit ab Eucharistiæ sacramento corporis sui veram ac spiritualem manducationem.

Secundum caput est, quod Dominus Ioan. quoque 6. dicens, Caro non prodest quicquam, excludit à sacramento Eucharistiæ veram suam carnem: quia sensus proprius est, Caro comesta non prodest quicquam. Et hunc esse naturalem sensum, patet ex eo quod Iudæis querentibus, quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? Dominus dixit, Caro non prodest quicquam. ex hoc. n. quæstio & sermo de manducatione erat, consequens est ut de carne relata ad manducationem dictum sit, Caro non prodest quicquam: quod est dicere, Caro comesta non prodest quicquam. Hinc enim sequitur, quod caro in hoc sacramento non comedatur, quod nulla sit in hoc sacramento caro (utpote quæ nihil prodest) nulla debet in hoc sacramento de carne quæstio esse: quia caro non prodest quicquam.

Circa Hoc caput, quia pro fundamento firmissimo totius erroris assumitur, & milies repetitur, adverte primo non esse naturalem sensum literæ, Caro non prodest quicquam, glossare, Caro comesta non prodest quicquam: quoniam expresse contradicit euangelico contextui. Nam ibidem, eodemque contextu Dominus dicit, carnem suam comestam dare vitam eternam: ait enim, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam eternam. Non solum ergo contra sensum, sed contra verba Domini est glossa ista, Caro comesta non prodest quicquam. At si quispiam excuset glossam dicendo, quod mens glossatoris est non de comestione spirituali, sed de comestione carnali glossare, habes tunc intetum: quia verba Domini sic glossata non excludit carnem Christi ab hoc sacramento, quoniam Ecclesia non docet carnem Christi

A carnaliter manducari in hoc sacramento: Si enim caro carnaliter comesta excluditur à sacramento, optime excluditur: sed non potest propterea inferri, ergo vera Christi caro excluditur à sacramento: quia caro Christi vera spiritualiter conclusa est in hoc sacramento: & comesta spiritualiter in hoc sacramento, dat vitam eternam. Et utique ad eum spirituali comestioni hoc tribuimus, ut fateamur, quod quantumcumque caro Christi sumatur in sacramento spiritualiter manducetur, non prodest quicquam.

B Aduerte secundo, quod germanus sensus dupliciter potest explicari: & utroque modo in unam & eandem veritatis sententiam redit. Vbi nota, quod Christus non loquitur in istis uerbis plus de carne sua, quam de aliena, sed simpliciter & absolute de carne: non enim dicit, Caro mea non prodest quicquam, sed, Caro non prodest quicquam. Rursus Christus loquitur de carne, à regione distinguendo carnem à spiritu: ut contextus testatur euangelicus, dicens, Spiritus est qui uiuificat, caro non prodest quicquam proculdubio ad uiuificandum.

C Alter itaque modus intelligendi est, Caro sola non prodest quicquam: ita quod sola excludat spiritum. Ac si dictum sit, Caro sine spiritu non prodest quicquam ad uitam eternam, quia spiritus est qui uiuificat. Et hæc glossa fundatur, tum super uerbum, Caro, absolute prolata: constat enim carnem simpliciter & absolute sine spiritu: nihil conferre ad uitam eternam, Tum super distinctionem carnis contra spiritum à Domino inductam. Firmatur quoque hæc glossa: quia applicata ad propositum inuenitur quadrare. Tum quia de carne Christi, quæ descripta est dans uitam eternam manducata, modo aperitur, quod sine spiritu nihil prodest ad uitam eternam. Et uere sic est, quia caro Christi quantumcumque crucifixa pro nobis nihil prodest sine spiritu adoptionis filiorum Dei. Tum quia Iudæis querentibus, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum, directe responderet, quod non de sola carne fuit sermo, quum dictum est, caro mea uere est cibus: & Nisi manducaueritis carnem filij hominis, &c. quia caro sola non prodest quicquam ad uitam eternam: sed de carne comitata spiritu: quia Spiritus est qui uiuificat: ut sic intelligere possent, quod eius caro quidem esset manducanda, sed spiritu interueniente, sed spiritu faciente manducationem: nam efficiente spiritu manducationem carnis mee erit quod dixi, Qui manducat meam carnem, habet uitam eternam.

D Alter modus est, quod caro non est nomen substantiale, sed carnalis officii hoc in loco, & significat cibum carnalem. Ita quod sensus est, Cibus carnalis non prodest quicquam. Et sic sensus ex eodem procedit fonte: quia scilicet de carne absolute, non de carne sua specialiter dicit, Caro non prodest quicquam, & caro distinguitur contra spiritum: & ubi de manducatione est sermo, & dicitur, spiritus est qui uiuificat caro non prodest quicquam: sensus est, quod carnalis cibus non prodest quicquam, spiritualis autem cibus est qui uiuificat. Et hoc directe respondet quæstioni Iudæorum, qui non de substantia, sed de modo querebant, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? Presupponebant carnem, & querebant modum, respondet Dominus quod modus non est carnalis, sed spiritualis: quia caro, id est cibus carnalis, non prodest quicquam ad uitam eternam, spiritualis autem cibus est, qui uiuificat animam.

E Quod enim in scriptura sacra caro sumatur quædoque

doque non pro substantia carnis, sed pro officiis carnalibus, patet in Apostolo prima ad Corinth. 15. dicente, Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt. Constat enim quod non excluditur a regno Dei substantia carnis & sanguinis (Quoniam resurgemus, sicut Christus, carnem & ossa habentes) sed carnalia officia. Quod autem in hoc loco caro non sumatur pro substantia carnis, ex ipso et evangelico contextu patet. Nam ibidem Dominus dixit de substantia carnis sue, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet uitam eternam. Hinc enim clare patet, quod substantia carnis eius spiritualiter manducata prodest multum, & uiuificat ut pote dans uitam eternam. Non ergo de ipsa substantia carnis dictum est, Caro non prodest quicquam. Quod autem de carnali officio ad literam sit intelligendum, patet tum ex eo, quod iudaeis carnaliter querebantibus, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum, directe responderetur, quod caro, si carnalis non prodest quicquam, sed spiritualis facit uitam eternam, ut per hoc intelligere non possent quod quum dictum est, Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & Caro mea uere est cibus, &c. non de carnali cibo, sed de spirituali fuit sermo. Tum quia sicut Nicodemum alloquens, Dominus de generatione spirituali, postquam dixerat, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest introire in regnum Dei, statim subiunxit ad excludendam generationem carnalem, Quod natum est ex carne, caro est, & quod natum est ex Spiritu, spiritus est ita iudaeis quaerentibus, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum: dixit, spiritus est qui uiuificat, caro non prodest quicquam; significans quod cibus carnalis non prodest nisi carni, cibus autem spiritualis est qui uiuificat. Et si unico uerbo utrunque modum exponendi placet complecti, dic, Caro carnaliter non prodest quicquam ad uitam aeternam, spiritus autem praedicta uiuificat.

Ex his omnibus habes erudite lector, quod licet uerum sit, quod de carne relata ad manducationem Dominus loquatur, dicens, caro non prodest quicquam: falsum tamen est, quod loquatur de carne comesta; sed loquitur de carne, ut cibo carnali. Falsum quoque est, quod haec uerba excludantur ab eucharistia uera Christi caro, et si praeuos euangelicis uerbis uis conuincere, petito, an caro Christi manducata spiritualiter, prodest ad uitam eternam: si prodest, ergo uera Christi caro comesta prodest; ergo ex hoc, quod Dominus dicit, Caro non prodest quicquam, non excluditur quin caro Christi spiritualiter manducata prodest, si non prodest, quia caro non prodest quicquam, ergo falsum est quod Dominus ibidem dicit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet uitam eternam. Haec de secundo.

C A P. III.

Quod falsum sit Theologos opinari in Eucharistia sacramento corporaliter & perceptibiliter sumi corpus Christi.

Tertium caput est, quod Theologi pretendunt corporaliter & perceptibiliter in eucharistia sumi corpus Christi; iuxta coactam confessionem Berengarii, de consecratione, distinct. 3. ca. Ego Berengarius.

Circa hoc caput constat falsissimum esse, quod Theologi dicunt; corpus Christi corporaliter & perceptibiliter sumi: quoniam & spiritualiter & non percipiendū (siue sensu, siue intellectu) sed creden-

do dicunt corpus Christi sumi in Eucharistia: sacramentales autem species corporaliter & perceptibiliter sumuntur.

Verba autem confessionis Berengarii ex ratione dicendi interpretanda sunt. Quia enim Berengarius errorem, quem iste suscitare conatur; secutus est; (scilicet quod in sacramento Caro Christi erat sicut in signo tantum, & ecclesia catholica fateretur carnem Christi non significari, sed contineri in hoc sacramento) ideo patres in concilio decreuerunt in detestationem talis erroris, quod confiteretur Berengarius, corpus Christi sensibiliter sumi manibus sacerdotum, tractari, & dentibus conteritur: ut intelligerent Christiani per haec uerba, quod fideles sumendo eucharistiam, sumunt non solum sacramentum (hoc est factum signum carnis Christi, sed sumunt etiam speciem continentem carnem Christi, quod haeretici isti negant, & impugnant. Et non intelligebant patres nec uolebant intelligi, quod caro Christi in seipsa sentitur, tangitur, conteritur dentibus, hoc enim nec somniant Christi fideles. Tota itaque differentia in hoc consistit, quod qui prius confitebatur Christum manducari in signo tantum, coactus est a fide catholica confiteri carnem Christi manducari non solum in signo, sed in continente sacramento eucharistiae. Haec de tertio.

C A P. IV.

Quomodo non falsum, sed uere existimant Theologi fidem uenire ex hominis iudicio & electione, & usque ad sensibilia extendi.

Quartum caput est, quasi Theologi errent in duobus. Primo, quod putant fidem ex hominis uenire iudicio atque electione. Secundo, quod fidem ad res sensibiles extendunt, quum nullus credat quod sentit, aut uidet.

Circa hoc caput scis erudite lector, falsum esse, quod Theologi dicant primum, quoniam cum paulo Apostolo ad eph. 2. fatentur fidem donum Dei esse, quod quia non confert inuito, sed uolenti, seu disposito ad illud uoluntaria electione christianitatis, ideo dispositiue uerificatur fidem pedere ex hominis electione.

Secundum autem dictum nosse bene, & male intelligi. Nam si intelligeretur fidem extendi ad res sensatas tanquam ad res creditas, falsum esset: constat enim, quod quae creduntur, non sentiuntur. Sed in hoc sensu non dicunt Theologi fidem extendi ad sensibilia, nam fatentur cum Paulo ad Heb. c. ii. quod fides est eorum quae non apparent. Si autem intelligitur, quod fides extenditur ad res sensibiles tanquam ad extrema rerum creditarum, optime dicitur, & pessime reprehenditur, nam multae res creditae consistunt in coniunctione rerum sensibilium cum rebus insensibilibus, ac per hoc quum oporteat credere coniunctionem rei sensibilis cum re insensibili, necesse est tunc fidem extendi ad rem sensibilem tanquam ad alterum extremum coniunctionis credere. Et patet quod dicimus in mysterio incarnationis. Fide credimus, quod Verbum caro factum est, & consistit mysterium hoc in coniunctione Verbi ad carnem sensibilem, nec potest credi ista coniunctio, nisi credulitas extendatur ad carnem. Ita quod si uiderimus Christum hic praesentem, non crederemus carnem, quam uideremus, sed crederemus coniunctionem diuinitatis cum carne, ac per hoc extenderetur fides nostra ad carnem uisam, non quatenus uidetur, sed quatenus est extremum inuisibilis coniunctionis cum Deitate. Vbi habes clare, quod qui negat fidem sic extendi ad sensibilia

sensibilis, negat fidem Christianā esse de mysterio Verbi incarnati. Sic autem est in proposito: quā nō credimus, sed videmus species sacramenti eucharistiae, credimus autem praesentiam corporis Christi sub illis speciebus, ita quod coniunctio ineffabilis illarum specierum ad corpus Christi, sub fide cadit: & non speciei ipsa, quae palpatur, & uidetur. Haec de quarto.

CAPVT V.

Quod sibi inuicem minime aduersantur haec in Eucharistia Sacramento, verum Christi corpus esse & spiritualiter tantum manducari.

Quintum caput est, quod simul stare non possunt haec duo, in Sacramento Eucharistiae esse verū Christi corpus, & spiritualiter manducari, quia spiritus & corpus adeo a se distant, ut neutrum possit alterum esse: & dicere corporalem carnem spiritualiter manducari, nihil aliud est quam dicere spiritū esse corpus, & econuerso.

Circa hoc caput, quia ridiculū est argumentum, manifeste videre potes, prudens lector, quod digreditur a re ad modum rei. Nullus ita insanit, ut dicat spiritum esse corpus: sed dicimus corpus Christi habere modum essendi spirituales in hoc sacramento: quia est quidem in sacramento uerū corpus, sed nō per modū corporis in sacramento existit, per modū quidem corporis existit in celo, in sacramento autē non existit per modum corporis: non existit occupando locum: sed spirituali modo incomprehensio ab intellectu humano, sicut etiam incomprehensus est modus unius uerbi Dei ad humanitatem assumptam: sicut etiam incomprehensus est modus, quo unus Deus est trinus in personis. Credimus. n. haec omnia, quamuis non cognoscamus illa. Et similiter manducatur uerum Christi corpus in sacramento, sed non corporaliter, sed spiritualiter. Et hoc est dictum, quod manducatio corporalis nō malitiat Christi corpus, quamuis conterat sacramētales species corporis Christi, sub quibus continetur uera caro Christi, sed spiritualis manducatio, quae per animam fit, ad Christi carnem, in sacramento existentem pertingit. Haec de quinto.

CAPVT VI.

Quomodo docuerunt Theologi non esse cogitandum de mysterio Eucharistiae.

Sextum caput est quod Theologi docuerunt, ut non cogitent Christiani in mysteriis Eucharistiae, ut eo pacto ueritas non prodiret in lucem.

Circa hoc caput, ridiculum fere est respondere: Quia constat Theologos iuxta qualitatem personarum consilia dare: & idiotas ac simplices hortari ut sufficiat eis credere tam ea quae sunt Trinitatis, quam ea quae sunt huius sacramenti & praedestinationis & similia: iuxta illud, Altiora te ne quaesieris: uirtos autem idoneos ad capiendum mysteria fidei hortari ad meditandum & sciendum ex facris literis mysteria fidei & sacramēti Eucharistiae. Haec de sexto.

CAPVT VII.

Quomodo catholice sint exponenda uerba ipsa forma eucharistiae.

Septimum caput est, quod in uerbis consecrationis, Hoc est corpus meum, uerbum, est, non est intelligendum secundū propriā significationem: sed usurpatur extra propriam significationem, ita ut sumatur est, pro, Significat: & est sensus, Hoc significat corpus meum, Unde corpus Christi non est in hoc sacramento nisi sicut in signo. Vbi quatuor dicuntur. Primum, quod

A in sacra scriptura pluries usurpatur, Est, pro, significat, ut patet Gen. 42. & Matth. 13. & Luc. 8. Secundo redditur ratio, quare cogimur intelligere in uerbis consecrationis, Est, pro, Significat, quia oportet alterum duorum dicere, aut quod Christus falsum dixit, dicendo, Caro nō prodest quicquā, quod est impium, aut quod est, sumitur pro Significat. Et patet sequela: quia si est sumitur proprie, esset in hoc sacramento uera Christi caro utilis ad uitam aeternam, & sic falsum dixisset Christus, caro nō prodest quicquā. Tertio assignatur alia ratio ad idē ex fide: quia quicquid corpus est, uel quod percipi aut tangi potest, nullo pacto ad fidem pertinet. Quarto assignatur ratio ad idem, quia omnia quadrant, intelligendo Est, pro, Significat. Quadrant enim quod Dominus dixit, Hoc facite in meam commemorationem. Quadrant. n. quod Paulus dixit: Quotiescunque manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis. Quadrant & quod in primitiua Ecclesia describitur fieri, primae ad Corinth. 11. de conuentu Christianorum in Ecclesia ad coenam Domini, &c.

Circa hoc caput, singula sigillatim notanda sunt. Quod igit in primis dicitur, in scriptura sacra usurpatur quandoque Est, pro, Significat, uerum dicitur: sed in hoc erratur, quod non discernitur diuersus loquendi modus. Scriptura siquidem quandoque loquitur metaphorice, & quāque proprie. Et quum sermones sunt metaphoricis, tunc Est aequiuale ad Significat: puta: Petra autem erat Christus, Ego sum uitis uera, Ego sum ostium, & similia. In his. n. uis sermonis similitudinarij cogit ad intelligendum esse, Est, erat, sum, fui, nō sū proprietatem: sed secundū similitudinem. Et in hoc genere constat contineri omnes textus scripturae, quos iste allegat: ut patet intuenti. Quum autem non secundum similitudinem, sed secundum proprietatem scriptura loquitur, nunquam Est, esse, erat, fuit, trahitur extra propriam significationem, sed sū proprietatem suae significationis intelligitur. In proposito autem constat, Christū non loqui de corpore suo, similitudinarij, sed de uero & proprio corpore suo, dicendo, Hoc est corpus meum, ut etiam ipsi aduersarij confitentur. Erratur ergo usurpando hic est, pro Significat, ex eo quod in loquutionibus metaphoricis & parabolicis Est usurpatur, pro significat.

Quum autē secundo offertur ratio, quia caro nō prodest quicquā, ampliore instructione non eget. Monstratū siquidē est in secūdo c. quod per illa uerba Caro nō prodest quicquam, Dñs nihil aliud signat, nisi quod caro sola, seu carnalis cibus, nō prodest quicquam ad uitā aeternam. Cum qua ueritate optime quadrat haec etiā ueritas, quod hoc, i. substantia sub his accidentibus est corpus meum: quoniam corpus Christi in hoc sacramento contentum, nec est cibus carnalis, nec prodest sine spiritu.

E Quū uero tertio loco offertur ratio ex parte fidei, dicendo, quod quicquid est, corpus nullo pacto spectat ad fidem: mirum est tam manifestam falsitatem ingeri. Plenum est symbolum fidei, quod credim⁹ Christum crucifixum, mortuum & sepultū, quod ascendit in caelum, credimus carnis resurrectionem: haec omnia corpora sunt, Quomodo ergo dicitur, quod ad fidem nullo pacto spectat quicquid corpus est?

Quum demum quarto afferat, quod oīa quadrat scripta de hoc sacro, &c. aduerte uenenum. Verum siquidē est, quod sacm hoc est memoria recordatioque mortis Christi: imo quod plus est, quod est signum corporis Christi. Scis enim plebis buccis

Theo.

Theologos in 4. sent. sonare, q̄ species sacramentalis est signum genine rei, s. corporis Christi naturalis, ut rei cōiecte & significatę, & corporis Christi mystici, vt rei non contentę, sed significatę. Hęc. n. omnia vera esse affirmamus, sed iste homo ab affirmatione signi, memorię & huiusmodi, infert negationem carnis Christi contentę. Quali non stēt simul, quōd in sacramento hoc sint ambo, signum scilicet & signatum: quę tamen constat verissime stare simul: sed iste homo ex veritate non integra excludit aliam veritatem. Et per hoc patet, q̄ conuentus Corinthiorum ad cœnam Domini & annuntiatio mortis Christi, & id genus reliqua, vera sunt, affirmant quōd verum est, sed non negant alteram veritatem de existentia corporis Christi in eodem sacramento.

Vbi etiam libet intueri, q̄ conuentus Corinthiorum ad cœnam Domini, ab Apostolo Paulo monstrat, q̄ non erat conuentus ad gratiarum actionē tñ, ad panem significatiuum tantum, sed ad verum corpus Christi sacramentaliter sumēdū, alioq̄ nō dixisset, Qui manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit. Et quare subdit, Non diuidens corpus Domini, si ad signum tantum corporis Domini conueniret sumendum, nō esset reus corporis & sanguinis Domini indigne sumens: quia constat non esse reum corporis & sanguinis Domini qui indigne panem in ecclesia sumit, qui panem benedictum (ut in multis ecclesiis fit) comedit, q̄ diuinis interest officiis, vt Christianus. Et tamen ad hęc omnia cōuenientes in ecclesia, profitemur nos esse Christianos: prout ad corpus christi mysticū: vt pote christianos sicut apud illos hereticos cōuenientes ad cœnam Domini, profitetur se esse de corpore Christi mystico. Vnde ex ipsa Apostoli doctrina circa illum conuentum, docemur conuentum ad cœnam Domini plus importare, quam ad panem significatiuum: dum instruiamur, quod reus erit corporis & sanguinis Domini, qui indigne sumit. Queratur ab istis, quibus verbis debuisset vtī Apostolus ad significandum verū Christi corpus, si hęc non sufficiunt: quibus verbis Christus vtī de bute, si illa non sufficiunt, Hoc est corpus meum? Confunde demum istos querendo ab eis, Si hęc Christi & Pauli verba non sat sunt ad docendum, verum Christi corpus esse in sacramento Eucharistię, dicite, quęso vos, quibus verbis vtendum erat, ut exprimeretur verum Christi corpus esse in hoc sacramento? Si hęc Christi verba (Hoc est corpus meum) proprie imo propriissime significatiua substantiam demonstrata sub accidētib. panis esse corpus Christi, non sufficiunt, si locutio secū dum proprietatem sermonis non sufficit, nullus sermo sufficiet, si metaphoricus fuisse sermo, varius esset sensus, si circumlocutione vsus fuisset, minor inueniretur veritatis explicatio: omnis enim sermo alius a proprio, minor est proprio. Dicite, quęso, quibus verbis Paulus manducationem sacramentalem veri Christi corporis debebat explicare sic dicendo, Qui manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit & sanguis non diuidens corpus Domini, explicando, Reus erit corporis & sanguinis Domini, non explicauit? Hęc enim tam clare significant, vt clarius explicari nequeat. Reus, inq̄t, erit corporis & sanguinis; non signi corporis, aut sanguinis. Erubescant ergo.

Circa claram intelligentiam uerborū consecrationis, Hoc est corpus meū, recolito primo, quōd verba hęc sortiuntur veritatem suam in sine prola-

tionis, & non ante. Et hoc non est proprium huic locutioni, sed est cōiecte, & omnibus locutionibus enunciatiuis. Et ratio est, quia veritas locutionis enunciatiuę comitatur significationem eius: cōstat enim quōd non prius locutio enunciatiua est vera, quam significet: ac per hoc antequam habeat completam significationem, nec est vera, nec falsa. Constat quoque, quōd vsque ad finem prolationis non completur significatio orationis, & consequenter nō est vera nec falsa ante finem prolationis. Et hinc est, quōd si sacerdos non finiret verba hęc, non conficeretur sacramentum. Recolito secundo quod verba hęc non solum significant verum: sed etiam efficiunt veritatem, quam significant. Significat enim hoc esse corpus Christi (quod est verissimū prolatis his verbis in persona Christi in cuius persona constat sacerdotē affirmare, hoc est corpus meū) efficiuntque hoc esse corpus Christi. Et significationem quidem verba ipsa sonant (efficiunt autem exercere fides Christiana cōstitetur: credimus enim verba hęc esse conuersua panis in corpus Christi. Et ad hoc sola fides sufficit.) Collige consequenter verificari in sine prolationis horum verborum duo simul, scilicet esse & fieri, id est hoc fieri, & esse corpus Christi. Nam significationi verē respondet esse, id est hoc esse corpus Christi, uel autem efficacie respōdet fieri, id est hoc fieri corpus Christi, ita quōd simul & semel in eodem instanti verificatur hoc fieri, & esse corpus Christi. Quod si quis philosophię naturalis expert mirabile reperit aliquid simul in eodem instanti fieri, & esse, habes in prout canonē philosophicum de efficientiis instantaneis, quibus idem simul in eodem instanti fit & est tale, ut patet de aere, qui instantanea illuminatione simul in uno instanti & fit, & est diaphanus actu.

His pramissis patet primo, q̄ in istis uerbis, Hoc est corpus meum, pronomen Hoc, neq; demonstrat panem, neq; demonstrat corpus Christi: quia demonstratio panis repugnat ueritas essendi: nam sensus est, hoc, id est, iste panis, est corpus meum, q̄ constat esse falsissimum. nam nec in sine sermonis, nec postea, nec antea iste panis est corpus Christi: quoniā nunquam panis est corpus Christi. Quauis enim sacramento confecto, & ipso durante, uerum sit, q̄ id quōd fuit panis est corpus Christi, nunquam tñ uerum est q̄ panis est corpus Christi. Demonstratio autē corporis Christi repugnat uerum fieri, seu ueritas efficientię: quoniam corpus Christi non fit corpus Christi. Si. n. pronomen hoc demonstraret corpus Christi esset sensus, Hoc, id est, corpus meū, est corpus meum, quod constat non fieri per hęc uerba, sed esse uerissimam ante ista uerba prolata. Verē ergo significationi uerborū repugnat, quōd pronomen, Hoc, demonstrat panē: quia panis nunquam est corpus Christi. Et uere efficientię eorundem uerborum repugnat, q̄ pronomē, hoc, demonstrat corpus Christi: quia corpus Christi nō fit corpus Christi, non conuertit in corpus Christi. Oportet igitur per pronomen, hoc, demonstrari id quod congruit uerique, scilicet esse & fieri: ut illud demonstratū simul & semel & fiat & fit corpus Christi. Quod (ut prisci Patres docuerunt) est indiuiduum substantię absque determinatione naturę tam panis quā corporis Christi. Nec hoc uoluntarie asserunt: sed quia pronomen, hoc est demonstratiuū substantię, proculdubio singularis, ideo affirmant demonstrari substantiam indiuiduam. Et quia non plus exigit uis pronominis (quum etiā apud grammaticos significet substantiam sine qualitate, id est, sine determina-

terminacione naturæ) & huiusmodi demonstratio quadrat tam respectu fieri, quam respectu esse: ideo concludunt quod pronome hoc, in his verbis demonstrat substantiam, que sub illis est accidentibus, non explicando naturam panis aut corpus Christi. Quadrare autem hanc demonstrationem tam ad fieri, quam ad esse, clarissime patet. nam per hæc verba in fine prolacionis substantia contenta sub his accidentibus fit corpus Christi: & rursus verissimum est in fine prolacionis, quod substantia contenta sub his accidentibus est corpus Christi. Vbi manifeste videre potes iuxta hunc sensum verificari & veram significationem uerborum, & eorundem veram efficientiam: quia per hæc verba in persona Christi prolata (scilicet hoc. i. hæc substantia, est corpus meum) hæc substantia fit, & est corpus Christi.

Ampliato & magnificato hæc, eo quod nulla in hoc sensu interuenit extorsio, nulla improprietas, nulla mendicitas, sed sinitur infra proprietatem uerborum & fidei Christianæ confessionem. Hæc de septimo.

CAPVT VIII.

Quomodo falsum non sit, sed uerum, deleri & remitti peccata per hoc sacramentum Eucharistie.

O Craui caput est, quod falsa est fides sacramentum hoc delere peccata; quia sola mors Christi nostra delere peccata.

Circa hoc caput errorem facile deprehendes si uim ratiois inspicias. Ex hoc enim, quod sola mors Christi nostra delere peccata, non sequitur. Ergo applicatio mortis Christi ad nos non delere peccata. Sicut namque ex hoc, quod solus artifex facit spheram, non excluduntur instrumenta artificis, quibus spheram operatur, ita ex hoc quod sola mors Christi delere nostra peccata non excluduntur sacramenta ecclesie, quæ sunt instrumenta, quibus mors Christi applicatur ad nos, alioquin delere oportet ex simbolo, Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum. Si enim ex hoc, quod sola mors Christi delere nostra peccata, excluderentur sacramenta: Baptismus quoque excluditur a deletione peccatorum. Et sicut secundum ueritatem non excluditur Baptismus, ita nec alia sacramenta excluduntur a deletione peccatorum. Nihil ergo ualet iuducta ratio. Hæc de octauo.

CAP. IX.

Quomodo Eucharistie sacramentum sit sacrificium, et in Missa offerri sit institutum a Christo, uel ab Apostolis.

Nonum caput est, Falsa est fides tenens, quod eucharistia sit sacrificium. Tum quia sacrificium Christi semel in cruce oblatum sufficit in æternum, ut patet ex doctrina Pauli Apostoli ad Heb. 10. Vna enim sanctificatione consummauit in æternum sanctificatos. Et ca. 9. Per proprium sanguinem introiuit semel in Sancta æterna redemptione inuenta. Tum quia falsum est Christum offerri in eucharistia, nam Christus non offertur in sacrificium nisi moriatur, nisi sanguine intercedere. ut patet ex doctrina Pauli Apostoli etiam ad Hebræos nono dicentis, neque ut sæpe offerat semetipsum, alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi, &c. Constat autem Christum in hoc sacramento non mori, nec posse mori. Tum quia nec a Christo, nec ab Apostolis instituta est Missa.

Circa hoc caput, aduerte errari in hoc, quod existimas sacrificium altaris esse diuersum sacrificium a sacrificio quod obtulit Christus in cruce: quum tamen in ueritate sit illudmet, sicut est illudmet corpus Christi, & ille

A met sanguis Christi, in altari, & in cruce, & in celo modo. Differentia autem est in modo offerendi, quia tunc oblatum est corporaliter, modo offertur spiritualiter, tunc est oblatum in re mortis, nunc offertur in mysterio mortis. Et hoc intellige referendo oblationem tam ad rem contentam quam significatam in sacrificio hoc, Quod dico: quia si ad species sacramentales refertur, oblatio corporalis & sensibilis manifeste est. Nec propterea spiritualis hæc oblatio fit, quod insufficiens fuerit sacrificium Christi, sed ut in sacris misteriis Christus eiusque sacrificium iugiter recolatur, iuxta Christi mandatum. Hoc facite in mei commemorationem. Vnde patet rationes allatas ex doctrina Pauli ad Hebræos ad æqui uocum afferri, quoniam Paulus Apostolus loquitur de corporali oblatione Christi, quam fatemur esse unam & sufficientissimam in æternum, quum autem de Eucharistie sacrificio est sermo ad spirituale oblationem Christi transitur. et bene nota, quod non dicimus spirituale corpus Christi offerri in sacrificio altaris, sed dicimus spirituali oblatione offerri naturale Christi corpus in sacrificio altaris.

Et hæc erudite lector intellige spectando ad rem contentam in hoc sacrificio, corpus, scilicet & sanguinem Christi: nam si ad mortem Christi sacrificium altaris refertur, signum tantum, & non res inuenitur: nam neque mors Christi neque status mortis Christi est secundum se, sed Christus uiuit, & regnat in celo, & consequenter in sacrificio hoc non continetur, sed significatur mors Christi. Intellege sane iterum duo. Christus in hoc sacrificio significatur, & continetur: mors uero eius significatur quidem, sed non continetur. Vnde non oportet, & quoties hoc sacrificium offertur, verificare, quod Christus moritur, sicut oportet verificare quod Christus in eo continetur, in eo offertur, in eo tanquam res existens contenta & oblata.

Significatur autem Christi mors hoc sacrificio non solum quia uerba consecrationis illam explicat, (dicendo, Qui pro uobis, & pro multis effundetur,) sed etiam quia sanguis seorsum a corpore eodem seceratur: ipsa enim separatio sacramentalis significat separationem realem sanguinis a corpore Christi in morte ipsius.

Quum autem obicitur, sacrificium altaris non esse institutum a Christo neque ab Apostolis, aduerte, quod ex uerbis Pauli Apostoli in epistola ad Cor. 1. colligitur Christum instituisse hoc sacrificium, & tempore Apostolorum fuisse in usu non solum ut sacramentum, sed ut sacrificium. Inquit siquidem Apostolus: Ego enim accepi a Domino quod & tradidi uobis, quum Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, &c. Ex hoc enim quod Paulus dicit se tradidisse Corinthiis, antequam scriberet eis primam epistolam, quod accepit a Domino de eucharistia, duo dicimus. Alterum est, quod multa Apostoli tradiderunt ecclesiis seruanda, quæ tradita fuisse ab Apostolis non est scriptum in sacræ scripturæ libris. Ecce uides hic quod nisi subsecura fuisset hæc epistola, nesciremus Paulum tradidisse Corinthiis id, quod accepit a Domino de eucharistia, & tamen in rei ueritate ipse tradiderat Corinthiis ante epistolam doctrinam eucharistie, quam acceperat a Domino, ut ipse testatur.

Alterum est, quod id quod acceperat a Domino tradiderat Corinthiis de eucharistia, est illud, cuius in precedenti capitulo meminerat tanquam ritus iam in ecclesia Corinthiorum uisitati dicendo, Fugite ab idolorum cultura: calix benedictionis cui benedicimus: nonne communicatio sanguinis Christi? Opusc. Caiet. O est?

est: & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est: quoniam vnus panis, & vnū corpus multi sumus: omnes qui de vno pane & vno calice participamus. Videte Israel secundum carnem, nonne qui edunt hostias participes sunt altaris? Quid ergo quod idolis immolatum sit aliqd aut quod idolum sit aliquid: sed quod quæ immolant Gentes, demonijs immolant, & non Deo, non lo autem vos socios fieri demoniorum, non potestis fruis calicem Dñi bibere, & calicem demoniorum, non potestis mensē Dñi participes esse, & mensē demoniorum. In quibus verbis, in quo textu & cōtextu clarissimè patet, quod Apostolus supponit ritum ecclesiæ, qui tunc & nō seruabatur, scilicet quod sumentes Eucharistiam sumunt de sacrificio altaris, & ex hoc ipso quod sumunt de sacrificio, de Imolatis Deo, monet Corinthios vt fugiant culturam idolorum, afferens ex veteris ritus legis, quod edentes hostias, erant altaris participes, & similiter Gētilēs demonijs immolantes, mensē demoniorum sunt participes, &c. Habes ergo ex hoc singulari textu, quod calix & panis Domini tempore Apostolorum in sacrificij vsu erant, nisi quis adeo desipiat, vt impetenter hæc omnia ab Apostolo tam accurate allata puret. Et hic textus iunctus ei, quod dixit apostolus, Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, sufficit ad testimonium prohibendum quod Christus instituit nō solum hoc sacramentum, sed etiā hoc sacrificium, & quod à postoli docti à Christo tradiderunt Ecclesiæ hoc sacrificium.

Si extra sacram scripturam alijs scriptoribus erendum est, inuenimus Iac. fratrem domini Missæ celebrationem addidisse, vt sexta synodus refert de conf. d. i. ca. Iacobus. Inuenitur tempore Thelephori papæ (qui VIII. computatur à Petro) Missas celebrandas esse nocte natiuitatis Dñi, vt patet de conf. d. i. c. nocte. Nota hic, non institutionē sed testimonium sexte synodi de additione facta à Iacobo fratre Domini circa Missam: quia nō Romana Pont. non Latina Ecclesia, seu Græca, sed orientalis tempore Agathonis Papæ, & Constantini Iunioris Imp. Constantinopoli congregata centum quinquaginta Patrum, testatur Missam à Iac. Apo. ordinatam, si vnius historici scriptoris testimonio creditur, certè indubia dētur fides centum quinquaginta Patrum testimonio. Taceo quod etiam ut dicuntur tempore Thelephori papæ qui octauus à beato Petro papa recensetur, quando ecclesia Romana nullo temporali gloriabatur imperio, sed triumpho martyrum inuenitur sacrificium missæ in nocte natalis Domini offerendum: vt patet de conf. d. i. c. nocte. et si gestis martyrum authenticis apud ecclesiam fides ab istis datur, habes ante Constantini tempora quum Ecclesia Romana non gloria temporali, sed martyrio floreret) sacrificiū Eucharistiæ vguisse, vt patet ex verbis Laurentij ad Xystū. Quo sacerdos sancte sine diacono operas: tu nūquam sine ministro sacrificium offerre consueuerat, proculdubio Eucharistiæ. Vnde de se diacono subdit Experire vtrum idoneum ministrum elegeris: cui commisti Domini sanguinis dispensationem.

Aduerte hic demum quod etiam si nihil esset scriptum, ipsa successiua traditio non vnius partis mūdi, sed vniuersalis ecclesiæ toto orbe diffusa sufficiens testimonium præberet, sacrificium hoc institutum esse à Christo, & traditum ab Apostolis, ut patet ex eo quod auctoritas ecclesiæ sufficit ad

maiora. Ex auctoritate siquidem ecclesiæ habemus omnes libros sacre Scripturæ: nam Euangelij loānis nescirem magis, quā Bartholomei nisi me auctoritas Ecclesiæ admoneret: & sic de alijs. Si sacrificium hoc Latina tantum ecclesia haberet, aut de nouo in ecclesia Dei esset introductum, esset fortelocus suscipionis, quod adinuentio fuit Romana: sed vbi Græci, Latini, Barbari, &c. hoc semper habuerunt sine initio alicuius medijs temporis: et si Scripturæ testimonium deesset, sufficere dēret: quanto ergo magis, cū tot scripti testimonijs: Hæc de nouo.

CAPVT X.

Quomodo non sit idolatria, adorare sanctum Eucharistiæ sacramentum.

Decimum caput est, quod idolatria est adorare Eucharistiæ sacramentum, Tum quia pura Christi humanitas non est adoranda. Tum quia solus Deus, quem nemo vidit vnquā, adorandus est: adorantes autem Eucharistiam, adorant quod uident. Tum quia non legitur, Apostolos adorasse Eucharistiam in cœna.

Circa Hoc caput, facile patet error primæ rationis, quia in sacramento hoc non adoratur humanitas Christi pura, sed adoratur Christus verus Deus & veram habes carnem assumptam. Et per hoc idē patet error secundæ rationis, quia non adoramus accidentia illa panis & vini, quæ videmus, sed Christum contentum sub accidentibus illis.

Circa id verò quod tertio affertur, quia non legitur, Apostolos adorasse Eucharistiam in cœna, duo dicitur. Primum, quod non legitur eos adorasse Christum præsentem in cœna, quid mirum si non legitur, adorasse sacramentum ipsius Christi? Si ppeca quod non legitur, Apostolos Christum adorasse in cœna, argumentum valet, ergo nec à nobis Christus est adorandus. Deinde dicitur, nō ualere argumentum vniuersaliter, nō legit hoc factum ab Apostolis, ergo nō est faciendū. Nusquam. n. in sacra scriptura legimus, eos condidisse symbolum fidei: & tñ fecerunt illud, nusquam. n. legitur in sacra scriptura approbasse eos euangelium Lucæ & Marci, & tñ ab illis credimus approbatum. Hæc de decimo.

CAPVT XI.

Quod nullus vnquam Doctorem a sanctorum uerbis suis fouet Christi corpus esse in Eucharistiæ sacramentum ut in signo.

Vndecimum caput est, quod Tertulianus, Augustinus, Origenes, Hilarius, & fouent, quod in eucharistia corpus Christi est, ut in signo, &c.

Circa hoc caput (in quo iste homo multa affert, que facile ab erudito quoque ex supradictis cōprobantur inutilia ad errorem istius aduerte, quod auctores isti vbi quandoque affirmant sacramentum esse figuram, aut signū corporis Christi, aut aliqd huiusmodi, vera dicunt, non tamen propterea negant cum hoc signo inueniri etiam rem signata figuratam & contentam Christi carnem. Ratione siquidem specierum sacramentaliū appellauerunt & appellant doctores sacramentum hoc signum, figuram, & id genus reliqua, non tamen propterea negant rem contentam sub tali signo.

Vbi etiam aduerte, quod sapienter sacri doctores frequentiam sacramentorum postponunt virtutibus, quia virtutes sunt bona propria bonis hominibus, sacramenta uero communia sunt bonis & malis. Hæc de undecimo.

CAPVT XII.

Quod non due, sed una tantum sit salutis via his, qui si dem habent de Eucharistia sacramento.

Dodecimū caput est: quod si fides esset de eucharistia, essent due viæ salutis: vna fidei in Christum, altera fidei in sacramentum.

Circa hoc caput scis erudite lector, ridiculum esse, Non enim due sunt artes in artifice; altera operâ di aurea, altera utendi instrumentis ad faciendum aurea opa. Non sunt due fides: altera ad Christum, altera ad instrumenta Christi, quibus mediantibus nobis suam virtutem salutiferam applicat. Sacramenta siquidem ecclesiæ instrumenta sunt Christi ad nostram salutem ab ipso instituta, Et qui fidem sacramentorum negat, deleat ex Euangelio, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu non potest introire in regnum Dei. Hæc de duodecimo anno, 1525.

TRACTATUS TERTIVS, DE
Missæ celebratione, in duas quaestiones diuisus.

QVÆSTIO I.

Vtrum sacerdos sumpta ablutione, licite possit sumere reliquias Eucharistia in calice vel extraremanentes.

Varitur Vtrum sacerdos sumpta ablutione, licite possit sumere reliquias Eucharistia, in calice vel extraremanentes. Et v. q. non.

Primo quæ uere non est ieiunus ieiunio naturæ, quæ supra ablutio uinum uel aqua est, quoniam utrunque soluit ieiunium naturæ.

Secundò, Quia si hoc liceret, cum ita sit pfecte corpus Christi in qualibet particula relicta, sicut in tota hostia, pari ratione posset nã aliã hostiã cõsecratã sumere, q. constat esse illicitũ. Et rursus pari rone posset aliã missam celebrare, q. nō esse licitũ patet ex ritu ecclesiæ in nocte natalis, Domini, &c.

Tertiò, Si liceret sacerdoti post ablutionem sumere reliquias Eucharistia, liceret quoque communicantibus: sed hoc non licet, ut patet: ergo &c.

In hac dubitatione scito primo diuersas esse opiniones. Quidam enim (de quorũ numero est Sco. in 4. sent. di. 8.) putant non licere post sumptã ablutionem reliquias Eucharistia sumere propter primam rationem: quidam autem sentiunt oppositũ.

Et quæ hæc opinio rōnabilior atque ecclesiæ ritu conformior est, iõ declaranda firmandaque est. Sci to ergo, quod unum (ut patet 5. Met.) cum multipliciter dicatur, quantum ad propositum spectat, dñ dupliciter. Simplicitate & pfectione. Quod nō solum est verum in rebus, sed in actibus, nam non solum aliqua res est una simplicitate (ut albedo) & aliqua pfectio (ut caleus cõstas ex omnib. ad ipsum requisitus) sed aliqua opatio est una simplicitate, ut visio: & aliqua pfectione, ut prædere cõstas ex multis operationib. requisitis ad prædñ, ut sumere panem, carnem uinum &c. Qui igit examinãt actus sacerdotis sacrificiũ offerens & sumens, s. in naturam actuum simplicitatem, coguntur consequenter dicere: quod sumpta ablutione non pnt sacerdotes sumere reliquias. Qui autem actus sacerdotis secundum naturã actuum perfectorum cõstãtium ex plurib. ad sui pfectionẽ, discutunt, dñt q. sicut oblatio corporis & sanguinis est unũ pfectũ sacrificiũ, &

A sumptio eorũdẽ sub speciebus panis & vini est vna perfecta relatio constans ex cibo & potu: ita tota sumptio eucharistia, reliquiarum, & ablutionis est unus consummatus actus: ac per hoc reliquie tunc sumptæ ad eundem numero actum perfectum spectant, non ut necessãrio requisitæ ad integritatem illius, sed ut partes materiae.

Quod aut actus sumptionis Eucharistia & actus ablutionis, computari debeant, non tanquã diuersi simplices actus, sed pro vnico actu: ritus ecclesiæ cogit omnes confiteri, ex hoc, quod non saluari rectè aliter possunt difficultates accedentes in huiusmodi sumptionibus, & sic optimè saluatur. In primis nō potest aliter saluari, quomodo reliquie Eucharistiae adherentes palato, vel dentibus, possint licitè post ablutionem deglutiri. Et patet ratio, quia sumptio cibi vel potus, quo ad ieiunium naturæ, & quo ad veram comestionem & potationem, nō est absque deglutitione. Cum igitur in casu hoc nō sit ieiunus, quomodo hoc saluabis, nisi dicendo quod totum pro vnico actu computatur? Nec officit intentio, si quis dicat, quod non est simile de reliquijs in calice, patena, & in ore: quia istæ sunt semel sumptæ, illa non. Nam satis est in proposito, quod oportet acceptari ab omnibus hoc, quod actus isti nō iudicantur ut diuersi secundũ se, sed computatur pro vnico, adhuc enim Eucharistia etiam tota remanente in ore, etiam ablutione sumpta, licitè sumitur absque dispensatione ieiunij non alia ratione, nisi quia totum pro vnico actu computatur. Nam si singuli actus seorsum acciperentur, non posset ille ieiunus Eucharistiam verè sumere, id est deglutire: sumptio enim in ore solum, non est sumptio, sed inchoatio eius: quia non est comestio, neque potatio. Non potest quoque deinde aliter saluari quomodo in parascene, quando hostia pars in vino posita remaneret in calice, sumpto vino, sumi a ieiuno rectè potest, nisi totum pro vnico actu computando: secundum enim simplices actus iã non ieiunus sumeret. Nō potest quoque saluari, quomodo distinctis haustibus sumpta etiam prima ablutione, licite sumitur a non ieiuno (quod tamen oportet) nisi totum pro vnico actu computado. Quod autem oporteat primam ablutionem, si statim sumitur, sumi a nō ieiuno, ex eo patet, quod statim adhuc est ibi verus sanguis Christi. Cum enim semper in calice maneat aliquid humiditatis post sumptum sanguinem, & illud non sit sine subiecto si vinum fuisset, proculdubio retinet adhuc vini speciem, & cum non tam cito corrumpatur, restat ut in secundo haustu sanguis Christi adhuc sumatur mixtus vino: qui non nisi a ieiuno sumendus est, sicut nec pars hostia mixtae vino, &c. Non potest quoque aliter reddi ratio, quare licet ablutionẽ sanguini mixtã statim duob. haustibus sumere, & particulã hostia post primũ haustum in calice remanentẽ oporteat relinquere. quare n. magis licet sanguinis reliquias vino mixtas, q. hostia post primũ ablutionis haustum sumere: Nō potest aliter saluari differentia in præfatis casib. inter hominem sumpta ablutione, & hominem, qui prius tantundem bibisset. Et tñ qui bibisset, ab omnib. iudicatur inhabilis ad sumendas etiam reliquias: hic autem, qui ablutionem sumpsit, in omnib. prædictis casib. absque dispensatione excusatur. Nec hoc est aliunde, q. ex hoc quod absolutio non computatur contra reliquias.

Quod vero reliquias eucharistia ut partes materiae habeant, ex ritu ecclesiæ, & ratione apparet. Ex ritu quidem quia non dicitur bis cõsecrare, qui post sumptam hostiam sacram particulas reliquias

Opusc. Caiet. O 2 sumit,